

Storbritanniens kris handlar varken om otur eller enskilda politiker – den beror på årtionden av underinvesteringar och en föråldrad självbild.

För 150 år sedan var Storbritannien världens rikaste land, en oomtvistad industriell och finansiell supermakt. I dag kliver Andy Burnham in på Downing Street som landets sjunde premiärminister på tio år. Han tar över en stat där svängdörren i regeringskvarteren blivit en symbol för ett utdraget politiskt och ekonomiskt haveri.

Det vilar något nästan metodiskt över hur brittena pratar om sitt eget förfall. På puben förfäras man över att ölen kostar 50 procent mer än för några år sedan och att hyran äter upp lönen. I tidningarna spekuleras det i om länder som Polen och Litauen snart har sprungit förbi i levnadsstandard. Britterna har länge haft en märklig förmåga att uthärda vardagsproblem – köer, krångel, förfall – så länge de kan skratta åt dem. Men den ironin räcker inte längre.

Ser man nyktert på räkenskaperna är Storbritannien inte ett land i ruiner. BNP per capita är historiskt hög, arbetslösheten lägre än i Sverige och reallönerna har faktiskt stigit sett över ett längre perspektiv. Klyftorna mellan rik och fattig har heller inte skenat sedan 90-talet på det sätt som ofta påstås.

Ändå är ilska och uppgivenhet högst verklig. För förfall handlar inte alltid om torra stapeldiagram, utan om vad som händer när vardagen slutar fungera.

Ingenstans syns detta tydligare än i National Health Service, NHS. Den kostnadsfria sjukvården som byggdes upp efter andra världskriget har länge fungerat som en folklig samlingspunkt, nästan en statlig religion. I dag har den förvandlats till en flaskhals. Miljoner briter står i kö för planerad vård.

Ställer man de brittiska väntetiderna mot resten av Europa blir sprickorna djupa. I Tyskland, med sitt försäkringsbaserade system, är tillgången till specialistvård snabb och direkt; patienter väntar sällan mer än några veckor på operationer eller undersökningar. I Sverige har vi förvisso våra egna välkända köproblem och en hårt kritiserad vårdgaranti på 90 dagar, men i Storbritannien har väntetider på över ett år för rutiningrepp som höft- och knäoperationer blivit vardag. Ännu värre är det i akutkedjan, där timslånga väntetider i ambulanser utanför fulla akutmottagningar inte längre överraskar någon.

Haveriet beror varken på otur eller brist på hängiven vårdpersonal. Det är resultatet av årtionden av kortsiktiga politiska beslut. När David Cameron sjösatte sina hårdhänta sparpaket efter finanskrisen skars det kraftigt i infrastrukturen. Sjukhusbyggnader förföll, IT-system föråldrades och utrustning förnyades inte. Samtidigt monterades den kommunala äldreomsorgen ner. Resultatet blev att färdigbehandlade äldre inte kan skrivas ut eftersom det saknas omsorg i hemmet.

De blir kvar i sjukhussängarna, vilket i sin tur låser akutmottagningarna och bygger på köerna bakåt. NHS är inte bara underfinansierad; den är underkapitaliserad. Den saknar den fysiska och digitala infrastruktur som moderna vårdssystem kräver.

Till detta kommer den ekonomiska onda cirkeln. När sjukvården står stilla blir folk gående hemma i väntan på behandling. Antalet briter som står utanför arbetsmarknaden på grund av ohälsa har stigit kraftigt sedan pandemin, vilket minskar skatteintäkterna och ökar bidragskostnaderna – pengar som i stället hade behövts för att rusta upp vården. Och ovanpå detta har landet under senare år tagit emot ett stort antal asylsökande och andra nyanlända. Det är inte migrationen i sig som skapar krisen, utan att mottagningssystemet, bostadsmarknaden och vården inte har byggts ut i takt med befolkningsökningen. När en stat med redan ansträngda institutioner växer snabbt uppstår friktioner som förstärker varje befintlig flaskhals.

Men den här underinvesteringen är inte ett nytt fenomen. Den har djupa historiska rötter. Under hela efterkrigstiden har Storbritannien burit på en efterklang av imperial exceptionalism – en föreställning om att landet är större, starkare och mer självständigt än vad den moderna ekonomin tillåter. Imperiet är borta; självbilden är det inte. Staten fortsatte att se sig som global snarare än europeisk, ledande snarare än lärande, normskapande snarare än normföljande. Brexit blev i praktiken den punkt där denna efterklang tog politisk form: ett försök att återta en förlorad handlingskraft i en värld där nationer inte längre agerar ensamma.

Det är denna historiska ryggsäck som gör dagens kris svårare att hantera. Den brittiska staten har i decennier prioriterat kortsiktiga budgetbalanser framför kapitalinvesteringar. Westminster-modellen, med sin starka exekutiva makt och svaga regionala autonomi, har förstärkt reflexen att riva upp föregångarens projekt i stället för att bygga vidare. Och när Brexit väl genomförts kom den andra följdverkningen: osäkerheten. Företag sköt upp investeringar, kapitalflöden blev ryckiga och staten tvingades lägga energi på att hantera friktionen i handelsrelationerna. Det förstärkte en redan lång tradition av att skjuta upp nödvändiga satsningar. Problemet är inte bara att imperiet är borta, utan att inget nytt har kommit i dess ställe – ingen modern berättelse om vad landet ska vara.

Att byta premiärminister löser inga av dessa strukturproblem. Varken Brexit-löften om frigjorda miljarder till NHS eller skiftande partiledare har ändrat på det faktum att landet under decennier har investerat för lite i sin egen framtid – i skolan, på järnvägen och i sjukhusen.

Storbritanniens kanske största hinder är i grunden mentalt. Först när politiker och väljare slutar mäta sin nutid mot bilden av ett förlorat imperium kan man

börja lösa de faktiska problem som står i vägen: att bygga en sjukvård som fungerar, en ekonomi som investerar och en stat som håller vad den lovar.